

Προσεγγίσεις σχετικά μέ τό σημερινό κίνημα άμφισβήτησης

Τά τελευταία χρόνια ιδιαίτερα, μέσα σέ συνθήκες κρίσης του παγκόσμιου καπιταλισμού, ήπιου πολιτικού κλίματος στην Έλλάδα, άδιέξοδου του διεθνούς επαναστατικού κινήματος και τέλειας άδυναμίας τής έλληνικής άριστερας, έμφανίστηκε στή χώρα μας, σέ έμβρυακή κατάσταση, ένα ρεύμα κοινωνικής άμφισβήτησης. Ένα ρεύμα, πού άγκάλιασε άρχικά ένα κομμάτι τής προοδευτικής νεολαίας και διάνοησης, μά πού σιγά σιγά βρίσκει όλοένα και περισσότερο πλατύτερη άπήχηση στην εργαζόμενη και άνεργη νεολαία, κυρίως τών μεγάλων πόλεων, μέ κέντρα τήν Άθήνα και Θεσσαλονίκη. Μ' αυτό τό ζήτημα έρχεται ν' άσχοληθεί τό κείμενο πού άκολουθεί, έχοντας σάν φιλοδοξία άπλά και μόνο νά θέσει όρισμένα προβλήματα - έρωτήματα, ν' άνοιξει μία συζήτηση πιό πλατιά (δσο αυτό είναι δυνατό). Δέν έχει τή φιλοδοξία νά κάνει μιά έμπεριστατωμένη άνάλυση κοινωνιολογική, ταξική κλπ. και νά δώσει άπαντήσεις θεωρητικά, έπιστημονικά τεκμηριωμένες. Άναπτύσσει άπλά μία προβληματική, μιά «άλλη» άποψη γιά τά «κοινά», βασισμένη σέ κάποιες προσωπικές ή άκόμα —πάλι δσο αυτό είναι δυνατό— σέ συλλογικές έμπειρίες. Κεντρική έπίδιωξη τής προσπάθειας αυτής είναι, μέσα άπό τήν προβληματική αυτή, νά ξανασιμίζουν ή νά πρωτοσιμίζουν άνθρωποι προοδευτικοί και νά συζητήσουν. Ν' άνε ίξουν ένα διάλογο. Μέ λίγα λόγια νά μπει τό στοιχείο τής συλλογικότητας μεταξύ ανθρώπων, πού άντικειμενικά έχουν χωριστά και κοινά βιώματα. Κοινά γιατί βιώνονται μέσα σ' ένα κοινό κο.νωνικό περιβάλλον.

Χωριστά, γιατί βιώνονται από διαφορετικά κοινωνικά άτομα με διαφορετική κοινωνική θέση και προέλευση, διαφορετική επαγγελματική δραστηριότητα, διαφορετικά ενδιαφέροντα, διαφορετικό φύλο, διαφορετικές κοινωνικές πραχτικές. Γι' αυτό ο συγγραφέας ζητά από τον αναγνώστη κριτική τοποθέτηση, σχόλια, αντιθέτες απόψεις, συμπληρωματικές παρατηρήσεις, αντιπαράθεση προβληματικῶν.

Τό 1949 τό λαϊκό κίνημα ήττήθηκε. Τό κοινωνικό σύστημα, γνώρισε προηγούμενος ένα άνεπανάληπτο τράνταγμα. Όμως ή προσπάθεια νά δημιουργηθεί, καταξιοθεϊ καί νά στεριώσει μιá έναλλακτική πραγματικότητα, άπότυχε.

Σ' όλη αυτή τήν προσπάθεια πήραν μέρος πλατιές λαϊκές μάξες. Αυτές έβαζαν άντικειμενικά μά καί ύποκειμενικά σε μεγάλο βαθμό σε άμφισβήτηση τήν προπολεμική έλληνική καπιταλιστική πραγματικότητα. Όμως χτυπήθηκαν από τή νικηφόρα άντεπίθεση του συστήματος, τόσο με φυσική βία όσο καί ιδεολογικά. Καί όταν ένωσαν έτσι τήν άνημπόρια τους, καί είδαν τό όνειρο τής έναλλακτικής λύσης νά γκρεμίζεται, όδηγήθηκαν σιγά - σιγά καί για μιá όλόκληρη περίοδο μέχρι σήμερα νά εκφράσουν τούς πόθους τους μέσα από κοινωνικές σχέσεις καί αξίες κοινωνικά άποδεκτές. Έπρεπε αυτοί οι «πολίτες β' κατηγορίας» νά παλέψουν, νά άποκτήσουν τά άπαραίτητα για τή ζωή τους, νά φροντίσουν για τά «του καθμερινού βίου». Αντίθετα οι καταξιωμένοι «έθνικόφρονες», τά στηρίγματα των έλλήνων άστών καί των ξένων κηδεμόνων τους, βγαίνουν προνομιούχοι στην μεταπολεμική Έλλάδα. Στελεχώνουν καί άπομυζούν τόν κρατικό μηχανισμό, καταλαμβάνουν θέσεις κλειδιά στην έλληνική κοινωνία.

Για τίς ύπόλοιπες μάξες άπέμεινε νά έπωφεληθούν από τίς συνεχώς διαμορφωνόμενες συνθήκες, για νά μπορέσουν, έξω από τά ήδη πιασμένα πόστα, νά χαράξουν κάποια προοπτική.

Αυτό, φυσικά, έγινε δυνατό γιατί ό Έλληνικός Καπιταλισμός άμέσως μετά τή λήξη του πολέμου καταφέρνει νά όρθοποδήσει με τήν βοήθεια των Άμερικάνων στην άρχή, με τόν όλο καί πίο σημαντικό ρόλο που αναλαμβάνει ή Έλληνική ναυτιλία στον παγκόσμιο καταμερισμό εργασίας, με τήν ανάπτυξη τής βιομηχανίας (έστω καί μονόπλευρης) με τήν προοδευτική άξιοποίηση τής νευραλγικής θέσης τής Έλλάδας σαν «γέφυρας» προς Μ. Άνατολή καί Άφρική, με τήν έξαγωγή τής εργατικής δύναμης (μετανάστευση) καί γενικά με τήν προώθηση του εκσυγχρονισμού.

Μέσα σ' αυτές τίς συνθήκες άνοίγονται ευκαιρίες καί για τόν «πολίτη β' κατηγορίας». Ό οικοδομικός όργανισμός άπορροφάει ένα μεγάλο μέρος. Οι βιοτεχνίες ξεπετάγονται σαν μανιτάρια καί τό έμπόριο ευδοκιμεί. Σιγά - σιγά διαμορφώνονται οι όροι για τό ιδεολογικό πλαίσιο «κοινωνική άνοδος καί εδημερία».

Ό «φτωχός καί κακομοίρης μεροκαματιάρης», μέσα στη φτώχεια καί κακομοιριά όλου του λαού, κατορθώνει στη συνέχεια νά «φτιαχτεί» καί σιγά - σιγά νά τά βολέψει σε κάποια δουλίτσα. Προδομένος, έξουθενωμένος καί κουρασμένος από τό άπερίγραπτο άνθρωποκυνηγητό, που εξαπόλυσε μετά τήν ήττα του λαϊκού κινήματος ή κυβέρνηση, με τούς ταγματσοφαλίτες, τούς δολοφόνους καί τούς καταδότες, συμμορφώθηκε σε νόμιμο πιά πολίτη. Έβαλε τά δυνατά του νά κάνει μιá δουλειά, νά τά δώσει όλο για τήν οικογένειά του, νά «διάγει νόμιμον βίον». «Πιάστηκε» σχετικά καλά, δουλεύοντας σκληρά καί μάλιστα σε πολλές περιπτώσεις, μέσα στο γενικότερο κλίμα οικονομικής ανάπτυξης τής Έλλάδας, που άκολούθησε τό τέλος του εμφύλιου πολέμου

κατόρθωσε να κάνει ίσως και περιουσία (διαμέρισμα, οικόπεδο, μαγαζί).

Στό γιό του φρόντισε να μεταδώσει ταυτόχρονα — πάντα μέσα στο κλίμα της εποχής — μιά μανία για καριέρα, για κοινωνική άνοδο και αναγνώριση. Τήν κόρη του να τήν προικίσει και να τής βρεί ένα «καλό γαμπρό». Αυτά, πού κάποτε αυτός «δέν μπόρεσε να απολαύσει» — μιά ζωή κυνηγημένος — φροντίζει με κάθε τρόπο να τά αποκτήσουν τά παιδιά του.

Μέσα λοιπόν από τήν ηττα του λαϊκού κινήματος, από τήν τότε φτώχεια και εξαθλίωση τών μαζών, διοχετεύονται οι κρυφοί καημοί για ανάπτυξη και εκσυγχρονισμό. Μά όλα αυτά μέσα σ' ένα σύστημα, πού δέν μπορεί πιά να άμφισβητηθεί, άφου οι άξιες του γίνονται άποδεκτές.

Όλα αυτά άντανακλούνται (δέν θ' αναφερθούν έδω οι λόγοι, πού αυτό έγινε δυνατό) και εκφράζονται μέσα από τή γραμμή τών πολιτικά συγκροτημένων δυνάμεων τής άριστεράς (ΚΚΕ, ΕΔΑ). Τά κόμματα αυτά τραβούν μ' ένα ριζοσπαστικό τρόπο τή γραμμή του εκσυγχρονισμού και τής κοινωνικής ευημερίας μέσα από τόν άγώνα για έθνική άνεξαρτησία και δημοκρατία, για τήν ανάπτυξη τών παραγωγικών δυνάμεων, πατώντας πάνω στον όργανικό ρεφορμισμό τών μαζών, πού ή ανάπτυξη αυτή γεννά. Τό ζήτημα τής άνατροπής του κοινωνικού συστήματος πάει περίπατο και ή βελτίωση και μεταρρύθμισή του παίρνουν τό πάνω χέρι. Αυτός ό μικροαστισμός, πού συμβαδίζει με τή διόγκωση τών μεσοστρωμάτων τής Ελλάδας, συγκροτείται άπ' τά κόμματα τής παραδοσιακής άριστεράς σέ μιά συνειδητή γραμμή άποπροσανατολισμού τών εργαζομένων.

Αυτή ή έγκατάλειψη τών έπαναστατικών στόχων άποκόπτει κάθε πολιτικό και οικονομικό άγώνα από τό βαθύτερο κοινωνικό πρόβλημα από τήν άμφισβήτηση και άνατροπή τών καπιταλιστικών κοινωνικών σχέσεων, από τή δημιουργία σοσιαλιστικών προοπτικών. Οι οικονομικοί άγώνες δέν ξεπερνούν τό διεκδικητικό τους χαρακτήρα. Οι πολιτικοί άγώνες στοχεύουν κυρίαρχα στή μεταβολή τής κοινοβουλευτικής ίσορροπίας (όχι στο μονοκομματικό κράτος τής δεξιάς!). Ό εργάτης, ό φτωχός άγρότης, ό νεολαός, ή καταπιεσμένη γυναίκα μάταια περιμένουν κάτι ν' άλλαξει μέσα από τούς άγώνες αυτούς ουσιαστικά και ποιοτικά στήν καθημερινή τους ζωή. Έξακολουθούν να είναι άσφυκτικά έγκλωβισμένοι μέσα σέ σάπιες κοινωνικές σχέσεις και άξιες, στον πάτο τής κοινωνικής ιεραρχίας.

Ό εκσυγχρονισμός και ή τεχνικοεπιστημονική ανάπτυξη, με πρότυπο τήν Εύρωπη, προτείνονται από τήν άστική τάξη σάν έναλλακτικές λύσεις για τήν οικονομικά καθυστερημένη Ελλάδα. Λύσεις, πού επικροτούνται και υιοθετούνται σάν στόχοι από τά κόμματα τής άριστεράς, «πιάνουν», με άκόμα πιά πολύ ζήλο, σάν αίσιόδοξες προοπτικές στις φτωχές και δίψασμένες για πρόοδο μάζες, πού από τόν εργάτη, τόν άγρότη, τό μικροαστό μέχρι τό μεσοαστό και έπιχειρηματία, βλέπουν στο πρόσωπο του έπιστήμιου τεχνικού τόν πετυχημένο και αναγνωρισμένο πρωτομάστορα του παραδεισένιου μέλλοντος τής κοινωνικής ευημερίας και προκοπής. Η έπιστημονική καριέρα γίνεται τό όνειρο του κυνηγημένου και καταπονημένου πατέρα για τό γιό του, πού και αυτός με τή σειρά του γαλουχείται μ' αυτό τό ιδανικό.

Η κοινωνική καταξίωση περνά τόσο μέσα από τήν προσπάθεια για κατάληψη «καλών θέσεων», όσο και μέσα από μιά οικονομική άποκατάσταση και άκτινοβολία πάση θυσία (άπό βιοτέχνης - βιομήχανος, από οικόδομος - εργολάβος, από καλύβι - σπίτι, από τετράποδο - τετράτροχο). Όλα αυτά τόν καταδικάζουν σ' ένα άγχος στή

ζωή, σε μία δουλικά στάση για χάρη της επιβίωσης ή και ακόμα και του κυνηγιού του κέρδους.

Αυτά βέβαια δέν είναι δυνατόν νά λειτουργήσουν έξω από τόν κατεστημένο τύπο οικόγενειας, πού βγαίνει μέσα από τήν αναζήτηση του καλού και πετυχημένου γάμου, του ή τής πιστής συζύγου, του νοικοκυρέματος, τήν ανάλωση και τίς θυσίες τών γονιών για τό «καλό» τών παιδιών τους. Ἡ γυναίκα προορισμένη νά παίξει τό ρόλο του δεύτερου φύλου έχει μάθει από μικρή ὥστε νά αναζητήσει τόν «ιδανικό» (=ἀποκατεστημένο) σύζυγο πού θά τής χαρίζει τή σιγουριά και τήν κοινωνική ἀναγνώριση. Νά ἔναι καλή νοικοκυρά και νά φροντίζει δουλικά τόν ἄντρα της και τά παιδιά της και ἄς έχει πάντα ὁ ἄντρας τήν τελευταία λέξη για τό νοικοκυριό. Βέβαια σιγά - σιγά μέσα στίς μεταβαλλόμενες συνθήκες ἀνάπτυξης τής Ἑλληνικῆς κοινωνίας βγαίνει ἀπ' τό σπίτι και μπαίνει στήν καθημερινή βιοπάλη. Ὅμως ἔτσι, ἀντί νά ἀπελευθερωθεῖ, παίζοντας τό διπλό ρόλο τής ἐργαζόμενης και τής νοικοκυρᾶς γίνεται ἀντικείμενο διπλῆς καταπίεσης και ἐκμετάλλευσης.

Τό σύνθημα λοιπόν «κοινωνική πρόοδος και εὐημερία του λαοῦ» ξεκόβεται ἀπό τό βαθύτερο κοινωνικό του περιεχόμενο και ἀποδέχεται ἔτσι ἕνα ἀστικό πλαίσιο, μέσα στο ὁποῖο, λόγω συγκυρίας, είναι δυνατή, βραχυπρόθεσμα, μία κάποια ὑλοποίηση του. Βραχυπρόθεσμα, γιατί και ἡ ἴδια ἡ ἀριστερά δέν ξεπερνᾶ τήν κοντοφθαλμία αὐτή. Τό «μιά ζωὴ κακοχαιρά και στερήσεις, ἄς ἐκμεταλλευτῶ τήν εὐκαιρία τώρα» για τό ἀτομικό ἢ οἰκογενειακό συμφέρον, γίνεται γενική ἔκφραση τής κυρίαρχης ἰδεολογίας τών μαζῶν, ἰδιαίτερα στή 10ετία 60 - 70. Ἐτσι ἡ ἐπίθεση του Ἑλληνικοῦ καπιταλισμοῦ, πέρα ἀπ' τό πολιτικό, ὀλοκληρώνεται και σε κάθε ἐπίπεδο κοινωνικῆς ζωῆς.

Παρόμοια είναι και ἡ κατάσταση τών δυτικῶν εὐρωπαϊκῶν κοινωνιών. Βγήκαν καταστραμμένες ἀπό τόν πόλεμο. Ἡ προπολεμική τους κατάσταση ἦταν ἄθλια, λόγω τών πολλαπλῶν οικονομικῶν κρίσεων. Τά διάφορα λαϊκά κινήματα, προπολεμικά κίτλας ἠττημένα, δέν προβάλλουν καμιάν ἐναλλακτική λύση για προσανατολισμό. Τά ὄραματα και οἱ ἐπιθυμίες τών λαϊκῶν μαζῶν κουτσουρεμένα βέβαια σ' ἕνα βαθμό ἐνσωματώνονται στήν ἀνάπτυξη τών δυτικοευρωπαϊκῶν κοινωνιών μέσα στά καπιταλιστικά - βιομηχανικά πλαίσια.

Μέσα σ' ὅλα αὐτά διαπλάθεται ἡ γενιά τής 20ετίας 50 - 70 στήν Ἑλλάδα. Οἱ ἐξελιγμένες καπιταλιστικές παραγωγικές σχέσεις στήν Ἑλλάδα δείχνουν τό ἀπώτατο στάδιο σήψης του συστήματος πού συγκροτοῦν. Χαρακτηριστικό του είναι ὁμοίως ἡ καθυστέρηση τής ἀνάπτυξης τών παραγωγικῶν δυνάμεων και τό συνεχές συμβάδισμα τών ἑλληνικῶν ἀστικῶν συμφερόντων (οἰκονομικῶν και πολιτικῶν) μέ κάποιο ἰσχυρό προστάτη (σ' αὐτή τήν ἱστορική περίοδο, τόν ἀμερικάνικο ἰμπεριαλισμό). Ἡ ἀνάγκη νά ἐπωφεληθεῖ ὅσο γίνεται ἀπό τά πλεονεκτήματα, πού ἀπορρέουν στο ἐπίπεδο του παγκόσμιου καταμερισμοῦ ἐργασίας μέσα ἀπό ἕνα τέτοιο συμβάδισμα, κάνει τήν «πεφωτισμένη» δεξιὰ του «ἐκσυγχρονισμοῦ» νά προσπαθεῖ ὀρθολογικότερα για τό συμφέρον τής ἑλληνικῆς ἀστικῆς τάξης νά ὀργανώσει τήν ἑλληνική κοινωνία σέ πρότυπα τών μητροπολιτικῶν χωρῶν. Νά ἐκμεταλλεῖται κάθε δυνατότητα αὐτοδύναμου ξανοίγματος στήν παγκόσμια ἀγορά, ἀπ' ὅπου θά μπορούσε νά ἀποκομίσει ὀφέλη. Αὐτό βέβαια τήν φέρνει σέ ἀντιθέσεις μέ τήν «παραδοσιακή» δεξιὰ, πού προωθεῖ του παραδοσιακοῦ δουλικοῦ δεσμούς μέ τόν ἀμερικάνικο ἰμπεριαλισμό.

Σ' αὐτά τά πλαίσια τών ἐνδοαστικῶν ἀντιθέσεων ἐμπλέκονται και οἱ λαϊκές κινήσεις (κύρια τά χρόνια 55 - 59 και 63 - 65) για: Ἐθνική ἀνεξαρτησία (=ἀποδέ

σμευση από αμερικάνικο Ιμπεριαλισμό), δημοκρατία (=κατάργηση του διαχωρισμού «έθνικόφρονες» - «πολίτες β' κατηγορίας», τής καταπίεσης και άδικίας των πρώτων σε βάρος των δευτέρων, τής μονοκομματικότητας και τής αυθαιρεσίας του κράτους τής δεξιάς), αξιοκρατία, ευημερία (=νέες δουλειές), έκσυγχρονισμό (βλέπε Γ. Παπανδρέου).

Ή λύση φυσικά δόθηκε για τον Έλληνικό καπιταλισμό με τή δικτατορία.

Στήν επόμενη δεκαετία 70 - 80, οι συνθήκες διάπλασης τής νέας γενιάς είναι διαφορετικές. Δεν έχει πιά τήν άμεση ανάγκη να αντιμετωπίσει τά ζωτικά υπαρξιακά προβλήματα (πείνα, κακουχίες κλπ.) στο βαθμό που είχε να τά αντιμετωπίσει ή προηγούμενη γενιά. Αυτό τής δίνει τά περιθώρια να αντιμετωπίσει τά ζωτικά υπαρξιακά ανθρώπινα προβλήματα, να άμφισβητήσει τό Ιδεολογικό οικόδομημα, που περιέβαλε τίσ προσπάθειες τής προηγούμενης γενιάς στον άγώνα για τήν επιβίωσή της. Όμως ή συνθήκη αυτή επιδρά καταλυτικά στήν δξυση αντιφάσεων μέσα στή νέα γενιά, και τήν άναζήτηση ενός «νέου μοντέλου». Πέρα από αυτά ό συνειδητός εγκλωβισμός των παραδοσιακών κομμάτων τής άριστεράς στά άστικά πλαίσια, που άποστειρεί από τίσ μάζες κάθε προοπτική, καταδειχνει και πάλι τή σήψη τους δξύνοντας και άπλώνοντας τους άμφισβητησιακούς προβληματισμούς.

Τήν ίδια περίοδο σημαντικά Ιστορικά γεγονότα σ' όλο τον κόσμο ενισχούν τήν άμφισβήτηση των κατεστημένων αξιών του συστήματος, που είτε άνοιχτά αυτό προβάλλει, είτε έμμεσα μέσω τής ξεπερασμένης άριστεράς του. Άποκαθήλωση του Στάλιν, Ιμπεριαλιστική εισβολή «σοσιαλιστικών» τάνκς σε Ούγγαρία και άργότερα Τσεχοσλοβακία, πολιτιστική επανάσταση και Ρωσο-Κινεζική διένεξη, Κούβα - Τσε Γκεβέρα, Βιετνάμ - Χότσιμινχ, αντιαποικιακά κινήματα Μ. Άνατολής (Παλαιστίνη) και Άφρικης, είναι μιά σειρά από αυτά τά γεγονότα.

Ή γενιά του πολέμου, μπλοκαρισμένη μέσα στήν πεπατημένη, που άναγκάστηκε να άκολουθήσει, παραμένει ένας γεμάτος άπορίες μά διστακτικός παρατηρητής όλων αυτών των διαφοροποιήσεων. Σ' αυτό τήν άκολουθεί κι ένα μεγάλο κομμάτι των νεώτερων γενιών, τό πιο καθυστερημένο.

Στό πιο προχωρημένο όμως κομμάτι κυρίως των διανοούμενων, οι διαφοροποιήσεις αυτές ξυπνούν μιά καινούργια αγωνιστικότητα, που πολλές φορές διασταυρώνεται με αυθόρμητα κινήματα τής εργατικής τάξης και άλλων λαϊκών στρωμάτων και σε κάποια στιγμή, σε όρισμένες χώρες (π.χ. Γαλλία - Γερμανία, Μάης 1968), φτάνει μέχρι και να κλονίσει τό σύστημα.

Στήν Ελλάδα κατό τή διάρκεια τής φασιστικής δικτατορίας, ή συγγή καταπίεση και βία, οι έθνοπροδοσίες (Κυπριακό) και ή αμερικάνικη εξάρτηση, δημιουργούν ένα καινούργιο αγωνιστικό ρεύμα. Σ' αυτό τό ρεύμα ό πρόσφατος άπόηχος τής Εύρώπης του 68 και των διεθνών γεγονότων, ριζοσπαστικοποιεί κομμάτια τής διανοούμενης νεολαίας πέρα από τά παραδοσιακά αγωνιστικά πλαίσια. Βάζει όλο και περισσότερο σε άμφισβήτηση άστικές κοινωνικές σχέσεις, πρακτικές και αξίες. Άμφισβήτηση, που πάνω από όλα ό ίδιος ό έλληνικός καπιταλισμός μέσα από τίσ αντιφάσεις του πυροδοτεί. Τό υπόλοιπο κομμάτι τής νεολαίας και των λαϊκών αγωνιστών παραμένει με τή σύσσωμη φροντίδα των κομμάτων τής αντιπολίτευσης Ιδεολογικά εγκλωβισμένο στα λαϊκοδημοκρατικά, αντιδικτατορικά, αντιαμερικάνικα έθνικοαπελευθερωτικά συνθήματα (ψωμί - παιδεία - έλευθερία, έθνική ανεξαρτησία), κληρονομιά τής παλιάς αγωνιστικής γενιάς.

Μέσα στο αγωνιστικό αυτό ρεύμα, πού εκφράζεται έντονα στις κινητοποιήσεις της Νομικής και του Πολυτεχνείου, μορφοποιείται ένας ιδεολογικά συγκεχυμένος και οργανωτικά διασκορπισμένος πολιτικός χώρος. Αυτός ο χώρος συγκρούεται με τα παραδοσιακά οργανωμένα σχήματα της άριστερας. Ή δξύμένη πολιτική κατάσταση, πού διαμορφώνεται πρὸς τὸ τέλος τῆς δικτατορίας καὶ με τὴ μεταπολίτευση, ὀριοθετεῖ τὴ σύγκρουση αὐτὴ σὲ ἐπίπεδο πολιτικῶν συνθημάτων καὶ βαθμοῦ αγωνιστικότητας. Σπρώχνει κατ' ἀρχὴν στὸ περιθώριο (ἢ «πολυτέλεια» αὐτὴ δὲν φαίνεται νά ταιριάζει στὰ δξύμένα πολιτικά προβλήματα) τὸ κοινωνικό «ἀνθρωπολογικό» περιεχόμενο τῆς ἀμφισβήτησης. Καὶ ὅσο αὐτὸ τὸ περιεχόμενο παραμελεῖται, ὁ χώρος αὐτὸς κουβαλᾷ μέσα του ὄλες ἐκείνες τίς ιδεολογικές καταβολές τῶν παλιῶν ξεπερασμένων πολιτικῶν καὶ κοινωνικῶν πρακτικῶν τῆς παραδοσιακῆς ἀριστερᾶς (χαρακτηριστικές περιπτώσεις κατ' ἀρχὴν εἶναι ἡ ΟΜΛΕ, μετὰ τὸ ΕΚΚΕ κ.ἄ.). Αὐτές οἱ καταβολές δὲν τοῦ ἐπιτρέπουν, οὔτε καν καὶ στὸ πολιτικό ἐπίπεδο, νά ἔρθει σὲ οὐσιαστικὴ ρῆξη μ' αὐτήν. Ἡ ἀποτυχία αὐτὴ, ἢ ἐπαναδιαπίστωση τῆς ἀδυναμίας τοῦ λαϊκοῦ κινήματος νά παρέμβει καθοριστικά στὴν κατάρρευση τῆς δικτατορίας καὶ στὴ διαμόρφωση τῆς πολιτικῆς κατάστασης κατὰ καὶ μετὰ τὴν μεταπολίτευση, ἢ ἐπερχόμενη ἀμβλυνση τῆς ταξικῆς πάλης, πού καταλήγει στὴν ἐθνικὴ ἐνότητα (ὅπως τὸ βλέπει τὸ παραδοσιακὸ ἀριστερὸ μάτι) ἢ στὸ ἥπιο κλίμα (ὅπως τὸ βλέπει ἡ δεξιὰ) καὶ τέλος ἡ δυσμενὴς ἐπίδραση διεθνῶν ἐξελίξεων (ἤττα πολιτιστικῆς ἐπανάστασης, Καμπότζη, Βιετνάμ κλπ.) μεγαλώνουν τὴ σύγχυση τοῦ χώρου αὐτοῦ. Σπᾶνε τὴν αγωνιστικότητά του καὶ τὸν φέρνουν ἀντιμέτωπο με τὸν ἴδιο του τὸν ἑαυτὸ καὶ τὴν ιδεολογία του. Ἡ συνειδητοποίηση, ὅτι «τὸ τρένο χάθηκε» γι' αὐτὴ τὴ φάση, βγάζει ἀπὸ τὸ περιθώριο αὐτό, πού παλιά τοῦ φαινόταν πολυτέλεια ν' ἀσχοληθεῖ: τὴν ἀμφισβήτηση πολιτικῶν καὶ κοινωνικῶν πρακτικῶν του, ὅσο αὐτές ἀποτελοῦσαν κληρονομία παλιότερων αγωνιστικῶν γενιῶν. Ἡ στείρα πολιτικὴ συνθηματολογία πάει περίπατο. Ἡ ὀργάνωση τύπου «μαντρί - κάστρου» ἀπομυθοποιεῖται. Ὀργανωτικά σχήματα διασπῶνται καὶ διαλύονται. Χαωτικές ιδεολογικές συζητήσεις φθεῖρουν ἀγωνιστές, μέχρι σημείου νά ἐκδηλώνονται προσωπικές ἐχθρες καὶ νά κόβονται «καλημέρες» μεταξύ συντρόφων. Σήμερα πιά τὰ ἄτομα ἀμφισβητοῦν ἄτομα. Ἀπορρίπτονται ἀγωνιστές, ἢ ἐμπιστοσύνη μετατρέπεται σὲ «κούμπωμα», τὸ καθημερινὸ στὴν ζωὴ γίνεται στίς περισσότερες περιπτώσεις τὸ αὐστηρὸ κριτήριο γιὰ τὸν χαρακτηρισμὸ ἢ ἀφορισμὸ σημερινῶν ἀκόμα ἢ παλιῶν συντρόφων καὶ συναγωνιστῶν. Οἱ ἀστικές σχέσεις πού εὐδοκίμοῦν στίς ὁμάδες καὶ στίς ὀργανώσεις με τὴν ἀνάδειξη «ἡγετίσκων» πού ἐπιβάλλονται στὴ βάση, με τὸ διαχωρισμὸ «θεωρητικῶν» καὶ «πρακτικῶν» τινάζουν στὸν ἀέρα αὐτές τίς ὀργανώσεις καὶ ὁμάδες, καὶ ἐξαιτίας τῆς κρίσης καὶ ἀνημπορίας τοῦ κινήματος, ὀδηγοῦν στὴν ἰδιώτευση, στὸν ἀτομικισμὸ, στὴν ἀρνηση τῆς συλλογικῆς ζωῆς καὶ δουλειᾶς, στὴν ἀρνηση τῆς ὀργάνωσης.

Γυναῖκες, πού δὲν μποροῦν νά βροῦν κοινωνικὴ ἀναγνώριση καὶ ἰσότητα στὴν κοινωνία καὶ πού δουλῆσαν σὲ ὀργανώσεις πού ἐπαγγέλλονταν τὴν ἐπαναστατικὴ ἀνατροπὴ τοῦ κοινωνικοῦ συστήματος, πού θά ἔλυνε καὶ τὸ δικὸ τους πρόβλημα, δὲν βλέπουν ἀκόμα καὶ μέσα στίς ὀργανώσεις νά ἀναπτύσσονται οἱ συνθήκες γιὰ τὴ λύση τοῦ προβλήματος αὐτοῦ. Συνειδητοποιοῦν, πὼς ἀκόμα καὶ στὴ ζωὴ τῆς πολιτικῆς ὀργάνωσης ἢ ὁμάδας προορίζονται νά παίξουν τὸ ρόλο, πού τοὺς ὄρισε ἡ ἀστικὴ κοινωνία καὶ ὄλες οἱ προγενέστερες ταξικὲς κοινωνίες.

Ἄκομη καὶ μέσα στὴν ὀργάνωση εἶναι «γυναῖκες» με τὴν κοινωνικὴ σημασία τοῦ

δρου και η σχέση αυτή αναπαράγεται και ενισχύεται, αντί να καταπολεμείται. Αυτή η άμφισβήτηση, που είναι αντικειμενική και θεμιτή, οδηγεί όμως στην παραχάραξη των στόχων του επαναστατικού κινήματος, καθώς παραμένει να είναι μία περιορισμένη ένασχόληση με τα «γυναικεία» προβλήματα. Παραμένει ένας στεῖρος φεμινισμός χωρίς καθολικό πολιτικό αντίκρουσμα, δσον άφορά τούς επαναστατικούς στόχους. Έτσι ο άποσπασματικός τρόπος ένασχόλησης με όλα αυτά τα ύπαρκτά κοινωνικά ζητήματα συντελεί, ώστε να άτομικοποιείται η πολιτική. Τό ένοποιητικό στοιχείο εξα-νεμίζεται. Ο διασκορπισμός και κατακερματισμός των προβλημάτων άπομονώνει τις δραστηριότητες. Οι πρακτικές άποπροσανατολίζονται. Οι «χώροι» συντεχνιοποιούν-ται. Ίσχύει τό «ό καθένας με τά προσωπικά του, με τά ιδιαίτερά του». Καμιά συλλογι-κότητα, καμιά συγκέντρωση τής σκόρπιας δουλειάς και έμπειρίας.

Η πικρή άποκάλυψη, μετά τό σπάσιμο του πρώτου ένθουσιασμού, που κυριαρ-χούσε όταν η πολιτική κατάσταση ήταν όξυμένη, πώς δέν ύπάρχουν κοινά σημεία μεταξύ πολιτικών συνεργατών και συντρόφων, δσον άφορά τό στυλ και τόν τρόπο, που ο καθένας αντιμετώπιζει τά προσωπικά του προβλήματα, σαν προβλήματα με γενικότερο κοινωνικό περιεχόμενο, φέρνει τήν άποστροφή πρós τήν πολιτική γενικά. Δέν μπορούν πιά να πετύχουν ένότητες μόνο στό «σοσιαλισμό», στην «δικτατορία του προλεταριάτου», στό «Κυπριακό», ένότητες που δέν άπόδωσαν άποτελέσματα. Ο άπο-γοητευμένος άγωνιστής ζητά κατανόηση στα προβλήματα του και ψάχνει φίλους και παρέα, που να είναι σε θέση να τόν κατανόησουν, που θα συζητήσει μαζί τους τά καθημερινά του συναισθηματικά, ψυχολογικά προβλήματα. Νά τόν καταλάβουν, να τόν νιώσουν, κι άς μή συμφωνεί για τό Κυπριακό. Ψάχνει συντροφιά, όπου θα νιώθει άνετα, κι όχι πολιτικούς συνεργάτες, με τούς όποιους θα νιώθει μοναξιά.

Η άνάγκη όργάνωσης τής ζωής, τώρα που οι γενικές συνελεύσεις, οι πολιτικές εκδηλώσεις, η πολιτική καθηκοντολογία, η ζωή τής όργάνωσης, η μελέτη πολιτι-κοϊδεολογικών κειμένων έπαψαν να γεμίζουν άποκλειστικά τήν καθημερινή ζωή, γίνε-ται η πρώτη άνάγκη.

Επανεξετάζονται σχέσεις, είτε πρόκειται για τις φιλικές σχέσεις, είτε πρόκειται για σχέσεις μεταξύ των δύο φύλων, μέσα από μία κριτική θεώρηση τής βάσης, πάνω στην όποια αυτές κτίστηκαν, και τής διαδικασίας που όδήγησε σ' αυτές. Παλιές σχέσεις δέν «γεμίζουν» πιά. Νέες άναζητούνται έπειγόντως. Τό έρώτημα που βασανίζει είναι: «ποιά είναι τά κριτήρια, η βάση, που μπορεί να κινηθεί κανείς;».

Η κουλτούρα που προσφέρεται λειτουργεί πολλές φορές σαν κάτι τό ξένο πρós τό χώρο αυτό, ό όποιος δέν μπορεί να έχει καταξιωμένους εκπροσώπους στό πεδίο τής τέχνης. Σπάνιο πράγμα να τόν εκφράσει κάποιο θεατρικό η κινηματογραφικό έργο. Μία έντονη στροφή πρós τή λογοτεχνία διαδέχεται τή στείρα άνάγνωση βιβλίων «βαριού» πολιτικού περιεχομένου, ένω στή μουσική η εξέλιξη σταμάτησε στην προη-γούμενη δεκαετία και άφομοιόθηκε στό κοινωνικό σύστημα. Τό παλιό ρεμπέτικο και τό ρόκ σε όρισμένους κύκλους εξακολουθούν να συγκινούν, σαν έκφραση ανθρώπων του παρελθόντος, που σπρώχτηκαν και αυτοί στό περιθώριο τής κοινωνίας, και για διαφο-ρετικές αλλά και για κοινές αίτιες. Η έλλειψη έμπραχτης ιεράρχησης στόχων στή ζωή φέρνει στην επιφάνεια τά προβλήματα των σπουδών, του επαγγέλματος, τής οίκογέ-νειας και φυσικά άλλο τόσο κάνει δύσκολη τήν αντιμετώπιση των προβλημάτων αυτών, στα όποια ο καθένας βλέπει τόν κίνδυνο τής άνάλωσής του, όταν η αντιμετώ-πιση αυτή άποκόβεται από κάποιες γενικότερες κοινωνικές διεργασίες.

Ἡ πολιτική δραστηριότητα παραμένει σάν κάτι τό ἀναγκαῖο καί γενικά σωστό γιά τόν καθένα, ὅμως ἔχει χάσει τή θέση της στήν ἱεράρχηση, μιᾶς καί ἀντικειμενικά ἄλλα ἐνδιαφέροντα προωθοῦνται πρὸς τὰ πάνω. Ἡ ἀνάγκη τῆς ἐνεργοῦ συμμετοχῆς σέ διάφορα πολιτικά καί κοινωνικά κινήματα δέν χάνεται, ὅμως δέν ὑπάρχει τάση γιά δέσμευση. Μιά κατάσταση «μέ τό ἓνα πόδι μέσα καί τό ἄλλο ἔξω» ἀπό τίς διαδικασίες τοῦ κινήματος. Ἡ συμμετοχή αὐτή λειτουργεῖ συγχρόνως καί σάν ἓνα μεγάλο ἄλλοθι, ὅτι «ὑπάρχουμε καί δέν ἔχουμε πάει σπίτι μας».

Ἐτσι ἡ πολιτική δραστηριότητα μεταξύ «Ἐξαρχείων καί Νομικῆς» παίρνει τίς διαστάσεις πολιτικοῦ καφενεῖου, πού πότε παίρνει σοβαρή ὄψη, ὅταν ὑπάρχει κάποιο τσίμπημα ἀπό γεγονότα, καί ἄλλοτε τή φαιδρή του ὄψη μέ τήν πλάκα, τό βρισίδι καί χίλια δυό ἄλλα. Παράλληλα παρατηρεῖται καί τάση πρὸς κύκλους, πού δέν εἶναι τόσο ἄμεσα «πολιτικοί», ὅσο αὐτοί τῶν ἀμφιθεάτρων καί τῶν γραφείων ὁμάδων καί ὀργανώσεων, καί πού δέν βάζουν τόσο ὀξυμένα τό ζήτημα τῆς συνεποῦς, δεσμευτικῆς συμμετοχῆς καί σύγκρουσης, ὅπως πολιτιστικοί κύκλοι, γυναικεῖες, ὁμάδες καί διάφορες ἄλλες κινήσεις, πού ὅμως σαφῶς ἔχουν σάν περιεχόμενό τους προβλήματα, γιά τὰ ὁποῖα τόσο ἐντονα ὁ καθένας νοιάζεται· προβλήματα γενικότερα, πού εἴτε στήν καθημερινή ζωὴ εἴτε ἀκόμη στή ζωὴ τῆς ὀργάνωσης ἢ ὁμάδας δέ φάνηκε νά διαμορφώνονται οἱ συνθήκες τουλάχιστον γιά τή λύση τους.

Ἡ κρίση τοῦ ἐξωπαραδοσιακοῦ χώρου γενικεύεται λοιπόν ἀκολουθώντας κατά γράμμα τήν κρίση τοῦ καπιταλισμοῦ καί τῶν ἀξιών του. Καί εἶναι μιά κρίση, πού πέρα ἀπό κάποιο περιεχόμενο κριτικῆς σ' αὐτές τίς ἀξίες, ἀναπαραγάγει ὅσο καιρό τίποτα δέν καταξιώνεται σάν κάτι τό ἐναλλακτικό.

Ἡ κρίση αὐτὴ περνᾷ στό μεδούλι τοῦ καθένα καί εἰσχωρεῖ βαθιά μέσα στήν προσωπικὴ ζωὴ του. Γίνεται καθοριστικὴ ὄχι μόνο γιά τὴ λειτουργία του σάν ἄτομο ἀλλά, καίσπη πολιτικὴ ἔκφραση αὐτοῦ τοῦ χώρου.

Ἐτσι αὐτὰ ὅλα συνιστοῦν μιά γενικότερη κρίση, «ἓνα κλαψουρισμα», «ἓνα μοιρολόι» πού σιγοτρῶει κάθε ἀγωνιστικότητα, πού παθητικοποιεῖ, ἀπογοητεύει καί διασπείρει τήν ἡττοπάθεια. Ὁ ἐξωπαραδοσιακὸς χώρος, σάν ὁ πιό χαρακτηριστικὸς ἐκπρόσωπος ὅλης αὐτῆς τῆς ἀμφισβήτησης, κατακερματισμένος καί ἀνήμπορος, περνᾷ στό περιθώριο τῆς κοινωνίας, παραμένοντας ὅμως μέσα σ' αὐτὴν ἐγκλωβισμένος στήν ἐποχὴ τῆς ἐντονώτερης κρίσης τοῦ μονοπωλιακοῦ καπιταλισμοῦ.

Στὶς πλατιές ἐργαζόμενες μάζες ἡ ἀμφισβήτησις δέν ἐκφράζεται ἀνοιχτὰ καί μέ συνέπεια στήν καθημερινὴ τους ζωὴ. Ὁ φόβος γιά τὴν περιθωριοποίησις καί ἐπομένως καί ὁ φόβος τῆς διάψευσης τῶν ὀνείρων τους εἶναι μεγάλος. Σπάνια τολμᾷ κανεὶς νά καταγγεῖλει τό γάμο, βλέποντας πόσο ψεύτικη σχέση εἶναι, ὅμως ἐκφράζει στὰ κρυφὰ τὴν ἀμφισβήτησίν του, δημιουργώντας ἄλλες σχέσεις μακριὰ ἀπὸ τὰ αὐστηρά καί ἀμελικά μάτια τῆς κοινωνίας.

Ἀνθρώπινες σχέσεις (οἰκογενειακές, φιλικές, σεξουαλικές) τυποποιοῦνται σέ ὀρισμένα πρότυπα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ὑπάρχει φόβος γιά παρέκκλιση, πού ὅμως δημιουργοῦν στὸν καθένα ἐκρηκτικὲς καταστάσεις καί τρομακτικὲς ἐκτονωτικὲς ἐνέργειες (ἔδειρε τί γυναίκα του, κακοποίησαν τὰ παιδιά τους, ξυλοφόρτωσε τό φίλο του γιά ἀσήμαντ ἀφορμὴ). Χαρακτηριστικὸ, πὼς σχέσεις «πουλιοῦνται» γιά ἓνα στιγμιαῖο προσωπικὸ συμφέρον.

Ἡ χριστιανικὴ ἀστική ἠθικὴ ἔμεινε καί αὐτὴ ἓνας τύπος ἀκόμη καί στοὺς θρησκούς (ἀπ' τὴ μιά σταυροκόπημα, ἀπὸ τὴν ἄλλη κατεβαίνουν χριστοπαναγίες) κα

δλες αυτές οι κατηγορίες της ήθικης: «τίμιος», «φιλαλήθης», «δίκαιος» παίρνουν την έρμηνεία που συμφέρει στον καθένα στη συγκεκριμένη στιγμή. Όμως και το σύστημα έχει πολλές φορές την διορατικότητα να προβλέπει και να διαπιστώνει τις κρίσεις των αξιών, που τό άπαρτίζουν, από τις λαϊκές μάζες. Έτσι «προσφέρει» και αυτό την «άπελευθέρωση» σ' αυτές, μόνο βέβαια υπό τη μορφή ενός καταναλωτικού αγαθοῦ (κλασική περίπτωση ή σεξουαλική άπελευθέρωση, που όνειρεύονται οι φιλελεύθεροι άστοί, που καταλήγει στην τσόντα και τό πορνό).

Άπ' όλα αυτά λοιπόν είναι φανερό πόσο πλατύ είναι τό φάσμα της άμφισβήτησης από τον υπόκοσμο, τό μηχανόβιο, τό ναρκομανή, τον περιθωριοποιημένο έξωκοινοβουλευτικό άριστερό μέχρι τον (τήν) άποτυχημένο (η) (=άπατημένο (η) σύζυγο) στις γειτονίες. Παράλληλα διαφαίνεται ή κοινή βάση που υπάρχει από την περιθωριοποιημένη ως την ένσωματωμένη άμφισβήτηση. Οι χώροι έπομένως κάτω από αυτή την όπτική γωνία δέν έχουν στεγανά, όσο και να διαφέρουν οι έκφράσεις τους.

Ποιά είναι όμως ή δυναμική αυτής της άμφισβήτησης; Η έξαρτηση των δυνατοτήτων του έξωσυγχρονισμού από τό παζάρι στον παγκόσμιο καταμερισμό έργασίας και την παγκόσμια συγκυρία και τό μικρό είδικό βάρος της έλληνικής άστικής τάξης καθιστά την έλληνική κοινωνία άνημπορη να διαθέτει τη σταθερότητα άλλων μητροπολιτικών χώρων. Οικονομικά, πολιτικά γεγονότα έπηρεάζουν την κατάσταση ίσορροπίας της έλληνικής κοινωνίας, όξύνουν ή άμβλύνουν άντιθέσεις και δημιουργούν κοινωνικές άνακατατάξεις. Βέβαια στη σημερινή φάση ή μη καθοριστική παρέμβαση του λαϊκού κινήματος κάνει τις πιό πάνω διαδικασίες άνεξέλεγκτες άπ' αυτό. Στους χώρους όμως της άμφισβήτησης μπορούν και συμβαίνουν διαφοροποιήσεις.

Η δυνατότητα που είχε ό άμφισβητίας νεολαίος κάποια στιγμή να έξασφαλίζει τά πρόσ τό ζειν μέ μερικά μεροκάματα τό μήνα, μπορεί έξαφνικά να χαθεί. Έτσι ή επιβίωση θά του γίνει τό ύπ' αριθμόν 1 πρόβλημά του. Τί άνακατατάξεις μπορεί αυτό να δημιουργήσει στον κόσμο των αξιών του; Θα πέσει στη δουλειά και ή άμφισβήτηση θά αλλάξει τρόπο έκφρασης ή θά άτονίσει, θά γυρίσει πάλι στον καλά άποκατεστημένο μαπαμά του (βλέπε στο δρόμο της ένσωμάτωσης) και θά ξεχάσει τους λόγους που τον άπομάκρυναν άπ' αυτόν;

Τί σημαίνει για τον εργαζόμενο τό σταμάτημα της δυνατότητας μέσα από διάφορα επαγγέλματα να πετύχει κάποια κοινωνική άνοδο (π.χ. όταν ό οικόδόμος χάνει την προοπτική κάποτε να γίνει εργολάβος;).

Οι σπουδές έντατικοποιούνται. Πώς θ' αλλάξει αυτό την καθημερινή ζωή του άμφισβητία φοιτητή, όταν θά μπει στο δίλημμα: «ζωή καθορισμένη άπ' τις σπουδές ή έλεύθερη ζωή, μέ καταλήψεις και πορείες;».

Τί άμφισβητήσεις γεννιούνται στο μετανάστη, που γυρνά και διαπιστώνει ότι δέ γύρισε και πολύ πιό άποκατεστημένος άπ' ότι έφυγε;

Κι' από την άλλη πώς επενεργούν στην γενικότερη αυτή τάση τά γεγονότα της πρόσφατης πολιτικής συγκυρίας όπως ή ένταξη στην ΕΟΚ και ή επανένταξη στο ΝΑΤΟ, ή ή πιθανή έκλογική πτώση της δεξιάς;

Άπάντηση έδώ δέ θά δοθεί, όμως σαν συμπέρασμα θά διατυπωθεί ότι τόσο ή μορφή, όσο και τό πλάτος και βάθος της άμφισβήτησης, δέν έξελίσσεται γραμμικά, αλλά ότι αυτά είναι συνάρτηση της πολύπλοκης σημερινής συγκυρίας.

Αυτό γίνεται άκόμη πιό σημαντικό, όταν θυμηθούμε, πώς ό έλληνικός καπιταλισμός έχει μικρή άφομοιωτική ικανότητα σε σχέση μ' αυτό που μπορεί να συμβεί σε

άλλες μητροπόλεις. Αυτό σημαίνει ότι ακόμη και οι προσπάθειες των λαϊκών μαζών για βελτίωση των όρων ζωής τους θα συνεχίσουν να δημιουργούν προβλήματα στο άρχον συγκρότημα.

Έτσι ένα ρεφορμιστικό αίτημα (π.χ. ένα αίτημα για αυξήσεις μισθών) μπορεί να βάλει φουρνέλο στις δομές του ελληνικού καπιταλισμού, όταν μπορέσει και ένταχθει στα πλαίσια της άμφισβήτησης των κοινωνικών αξιών και σχέσεων του ελληνικού κοινωνικού σχηματισμού.

Στην ελληνική κοινωνία λοιπόν υπάρχει η βάση, πάνω στην οποία μπορεί να κτισθεί μία διαλεκτική ένότητα μεταξύ της πάλης που άμφισβητεί όλο το σύστημα αναφοράς των καπιταλιστικών αξιών και σχέσεων, και της πάλης, που επιδιώκοντας μεταρρυθμίσεις βελτιώνει τη θέση της εργατικής τάξης και των συμμάχων της σε σχέση με την σοσιαλιστική προοπτική.

Δέν νοείται λοιπόν λαϊκό κίνημα σήμερα, που πέρα από πολιτικούς ή διεκδικητικούς αγώνες δέν παίρνει και ένα βαθύ κοινωνικό περιεχόμενο, που να ανοίγει νέες προοπτικές για την ανθρώπινη ζωή, βάζοντας τη βάση, πάνω στην οποία θα κτισθούν οι νέες αξίες της σοσιαλιστικής κοινωνίας, ο νέος τύπος εργασίας, τό νέο περιεχόμενο των ανθρώπινων σχέσεων, οικογένειας, κουλτούρας, ο νέος τρόπος οργάνωσης της ζωής.

Σήμερα οι κύριες πολιτικές οργανώσεις - εκπρόσωποι της παραδοσιακής άριστερās είναι συνεχιστές της γραμμής, πάνω στην οποία κινήθηκε ή παλιά αγωνιστική γενιά.

Ο Κουκουές και ιδιαίτερα ο Κνίτης, ο πιό συνεπής συνεχιστής της γραμμής αυτής, βρίσκεται έγκλωβισμένος σε μία λογική που δέ βλέπει την ώριμανση και σήψη του συστήματος, και παράλληλα, μπλοκαρισμένος σε μία κοινοβουλευτική αντίληψη, τρέχει πίσω από την «καθυστέρηση της ανάπτυξης των παραγωγικών δυνάμεων στην Ελλάδα» για να τις ώθήσει προς τά μπρός.

Έχει μάθει μέσα από τόν διαφωτιστικό μηχανισμό του κόμματός του, πώς ο αγωνιστής πρέπει να φορά τό φωτοστέφανο της «ήθικης» (ποιάς ήθικης άραγε;), να είναι «καλός» μαθητής, φοιτητής, «καλός» γιός ή κόρη, εργατικός καλός σύζυγος, να αγαπά την έπιστημοτεχνική επανάσταση, να μεριμνεί για την τάξη και να πολεμά την άνομολία. Αναπαράγει με δυό λόγια ο ίδιος στό έπακρο όλες τις άστικές και μικροαστικές αξίες. Έτσι δέν μπορεί να καταλάβει, πώς ο βαθμός σήψης του συστήματος, επιτρέπει σήμερα να υπάρχουν άνθρωποι, που να μή θέλουν τέτοια προκοπή, έκσυγχρονισμό, πρόοδο, μεταρρύθμιση και νομιμότητα, που θέλει αυτός.

Απορεί πώς υπάρχουν άνθρωποι, που σε τελική ανάλυση μέσα από την καθημερινή ζωή και σύγκρουση συνειδητοποίησαν, πώς προκοπή στόν καπιταλισμό σημαίνει άγχος, μηκανοποίηση του ανθρώπου, άλλοτρίωση, μείωση της προσωπικότητας, απομόνωση, άθλια, μονότονη, χωρίς νόημα ζωή για χάρη των άμέτρητων κερδών, που ή καπιταλιστική παραγωγή παρέχει στους μεγιστάνες της. Πώς έκσυγχρονισμός σημαίνει καταστροφή του περιβάλλοντος, αποβλάκωση του ανθρώπου σ' ένα μόνο τομέα άπασχόλησης, στέρηση της ζωής του. Πώς «ήρεμη» οικογενειακή ζωή και «νομοταγής» πολίτης σημαίνει μοναξιά, σκλαβιά, δουλικότητα, άποδοχή της ήθικης τάξης πραγμάτων, ενός δπιου, με τό όποιο ή άστική τάξη κοινωνεί τις ύποτακτικές μάζες, για να τις κρατεί δέσμιες της και να μπορεί να τις εκμεταλλεύεται.

Αυτοί λοιπόν είναι οι «άριστεριστές» και οι «άναρχικοί». Κάτω άπ' αυτούς τούς 2

δρους καταλαβαίνει τους «χασικλήδες», τους «άλητες», τους «διεφθαρμένους», «άνηθι-
 τους», τους «καταστροφείς», τους «πρόξενους άνωμαλίας», τους «παρασυρμένους»
 ίπό τά μητροπολιτικά κινήματα τών χίππυς, φρήκς, ρόκερς, κράκερς κ.ά.

Αυτός ό μικροαστικός κρετινισμός καταδικάζει αυτή τήν κουκουέδικη ιδεολογία
 πτό ρόλο, μιās άπό τίς πιό άντιδραστικές «άριστερές» ιδεολογίες του μονοπωλιακού
 καπιταλισμού στην Έλλάδα. Όργανωμένη μέσα σε μιá άσσογα δομημένη ιεραρχία
 μετατρέπεται σ' ένα φασισμό νέου τύπου, πού στίς περισσότερες φορές άντικαθιστά μέ
 τόν καλύτερο τρόπο τό καταπιεστικό άπαράτ τής άρχουσας τάξης, άπολαμβάνοντας
 μέ χαρά και περηφάνεια τά συγχαρητήρια μηνύματά της.

Άπό τήν άλλη ό λεγόμενος χώρος τής έξωκοινοβουλευτικής άριστεράς εκφράζει
 ένα ρεύμα κοινωνικής άμφισβήτησης. Τό ρεύμα αυτό έχει άποτύχει ως τώρα νά βρει
 τόν πολιτικό του εκφραστή και νά μετατρέψει τήν άμφισβήτηση αυτή σε άνατρεπτική
 δύναμη. Βρίσκεται κατακερματισμένο και λειτουργεί ή σ' ένα άτομικό επίπεδο ή σε
 ύποτυπώδη όργάνωση (όμάδες, αυτόνομοι κλπ.) Όπάρχουν και οι ενδιάμεσες κατα-
 στάσεις τών όργανώσεων Μ-Α, όπου φιλοδοξούν νά κινηθούν σ' αυτό τό χώρο. Ό
 λαϊκοδημοκρατική τους όμως προοπτική, πού δέ διαφέρει και πολύ άπό τήν παραδο-
 σιακή άντίληψη τού ΚΚΕ γιά τήν ελληνική κοινωνία, τους έμποδίζει νά δούν ούσια-
 στικά αυτή τήν άμφισβήτηση. Ό έλλειψη τού πολιτικού εκφραστή καταδικάζει αυτό
 τό χώρο νά είναι επίσης άποκομμένος άπό τίς πλατιές λαϊκές μάζες, παρ' όλο πού μιá
 τέτοια άμφισβήτηση θά μπορούσε κάτω άπό όρισμένες συνθήκες νά λειτουργήσει ένο-
 ποιητικά, μιá, πού όπως είδαμε, είναι διάχυτη σ' όλα τά λαϊκά στρώματα τής ελληνι-
 κής κοινωνίας. Έτσι μέ τήν ιδιότυπη του λειτουργία ό χώρος αυτός λιγότερο ή περισ-
 σότερο περιθωριακός δέν παύει νά παραμένει περιθώριο τού συστήματος. Καμιά δυνα-
 μική ενάντια στό σύστημα δέν έχει μπει μέσα στίς μέχρι τώρα διαμορφωμένες συνθή-
 κες σε διαδικασία. Σήμερα όρισμένα έξωτερικά έρεθίσματα είναι αυτά, πού βάζουν τό
 χώρο σε μιá πολιτική λειτουργία, ένοποιώντας τον πάνω σε μιá κοινή άντιμετώπιση
 όρισμένων προκλησεων τού κράτους (άστυνομία, ΜΑΤ, συλλήψεις, δίκες) και άπέ-
 ναντι στην κουκουέδικη περιφρούρηση. Ό πολιτική του άδυναμία είναι τέτοια, πού
 μόνο άπό τά «κενά», πού αφήνει ή παραδοσιακή άριστερά, μπορεί νά γαντζωθεί και νά
 λειτουργήσει «εναλλακτικά» (π.χ. ή ύπαναχώρηση τού ΚΚΕ και ΠΑΣΟΚ άπό τήν
 πορεία στην πρεσβεία τής 16 - 11 - 80 διαχώρισε τόν έξωκοινοβουλευτικό χώρο άπό
 τά κόμματα αυτά). Ό άντιπαράθεση μόνο γύρω άπό ένα τρόπο ζωής, δέν άρκεί, όχι
 μόνο σάν άντιπαράθεση πρós τήν παραδοσιακή άριστερά αλλά ούτε και σάν έγγυητής
 κάποιων ένοποιητικών προσπαθειών μέσα σ' αυτό τό χώρο.

Αυτά φάνηκαν ξεκάθαρα στά τελευταία γεγονότα τής πορείας τής 16ης Νοέμβρη,
 όπου παρά τήν ευκαιρία, πού κυριολεκτικά πρόσφερε ή παραδοσιακή άριστερά γιά
 άντιπαράθεση πρós αυτή, καμιά προοπτική πολιτικής ύπόστασης αυτού τού χώρου δέ
 μπήκε στα σκαριά. Φάνηκε επίσης μέσα άπό τήν άδυναμία νά τραβήξει τίς συνέπειες
 τής πολιτικής του πράξης και τήν άδυναμία αυτοκριτικής τού χώρου.

Ό άνθρωποι, πού γιά μιá στιγμή βγήκαν έξω άπό τήν καθημερινή τους μιζέρια και
 πύκνωσαν τίς γραμμές τού μπλόκ, πού ήθελε νά κινηθεί πρós τήν πρεσβεία και πού
 γέμισαν κατόπιν τά άμφιθέατρα, θέλοντας νά ναι άπό κοντά στην εξέλιξη τών γεγονό-
 των, ξεχασαν πρós στιγμή τό κλαψούρισμα, τό μοιρολόι, τήν παθητικότητα και τήν
 άπογοήτευση και ένιωσαν γιά λίγο τή συγκίνηση τού νά βρίσκονται στό επίκεντρο
 μιās διαδικασίας και όχι στό περιθώριό της, όπως τόσο καιρό. Όμως γρήγορα διαπί-

στωσαν άλλη μιά φορά, πώς, αν δέν υπάρχουν διαδικασίες μέ συνέχεια καί συνέπεια, ούτε τά έξωτερικά έρεθίσματα θά είναι ή διέξοδος του χώρου, ούτε ή ένότητα του πάνω σέ μερικά σημεία γιά τήν αυτοάμυνα του θά είναι έφικτή.

Τό έρώτημα: «συμβιβασμός μ' ένα κατεστημένο (έστω καί ρεφορμιστικά!) ή περιθώριο» είναι λοιπόν ένα ψευδές δίλημμα γιά τό χώρο τής άμφισβήτησης. Οί διαδικασίες γιά τήν δημιουργία, καταστάλαγμα καί καταξίωση τόσο πολιτικών όσο καί κοινωνικών κριτηρίων, άναγκαίων γιά τή συγκρότηση ενός κινήματος έπαναστατικού, όχι περιθωριακού αλλά άποφασιστικού μέσα στην κοινωνική εξέλιξη, περιμένουν τό ξεκίνημά τους.